

<https://www.stoplusjednicka.cz/jak-se-na-prelomu-19-20-stoleti-zilo-ceske-slechte-bohatym-prumyslnikum/>

Králové průmyslu

Druhá polovina 19. století se nesla ve znamení bouřlivé industrializace. A byly to právě české země, které se v tomto ohledu staly v celém Rakousku-Uhersku nejdůležitější oblastí. Panovaly zde totiž příhodné podmínky, které rozvoji průmyslového podnikání příznivě nahrávaly. **Šlo zejména o poměrně velkou hustotu obyvatelstva a na svou dobu solidní komunikační síť, která byla dále vylepšována budováním nových železničních tratí. Význam mělo také nerostné bohatství, zejména ložiska černého uhlí na Ostravsku, Kladensku i jinde.**

Dynamický rozvoj nazvaný později průmyslovou revolucí vytvářel různé příležitosti a v mnoha případech umožnil prosadit se i osobám, které začínaly takřikajíc „od píky“. Jednou z nich byl podnikatel **Emil Škoda (1839 - 1900)** pocházející z rodiny plzeňského lékaře. Škoda vystudoval pražskou techniku a praxi si odbyl v zahraničí, kde měl možnost poznat moderní továrny ve Francii, Anglii i německých státech. Od roku 1866 působil jako vrchní inženýr ve strojárně hraběte Valdštejna v Plzni, kterou o tři roky později sám koupil. **Tak byly položeny základy budoucího obřího koncernu, který produkoval průmyslové stroje a stal se i nejvýznamnější zbrojovkou podunajské monarchie.**

Škodovy závody zásobovaly zbraněmi nejen rakousko-uherskou armádu, ale jejich produkty se vyvážely i do mnoha zemí světa. Zásluhy Škodovy rodiny ocenil císař nakonec i šlechtickým titulem, když byl v roce 1914 Emilův syn **František Emil (1878-1929)** povýšen do stavu svobodných pánů. Vlastnictví prosperujících podniků umožnilo Škodům nakoupit i různé statky jako Schrems v Rakousku, Medzilaborce na dnešním Slovensku a Žinkovy v Čechách.

Kromě uhelného a strojírenského průmyslu získal na významu také průmysl textilní, jehož centrem bylo **město Brno, nazývané „moravský Manchester“**. Textilní továrny se nacházely ve větším počtu také v severních a východních Čechách. I zde bychom mohli nalézt řadu schopných lidí, kteří se vlastním přičiněním a svými schopnostmi dokázali vypracovat z ničeho až k metám nejvyšším.

Typickým příkladem je rodina Bartoňů pocházející z obce Vysoká Srbská nedaleko Náchoda. Na počátcích úspěchu této rodiny stál **Josef Bartoň** (1803-1849), který doma skromně zahájil výrobu kanafasu na dvou ručních stavech. Zboží šlo na odbyt a Josef postupně **položil základy rodinného podniku, který jeho stejnojmenný syn a vnukové rozšířili natolik, že se počátkem 20. století stali nejbohatšími průmyslníky v oblasti Náchodska.** Díky svému majetku mohli věnovat značné sumy na dobročinnou činnost a podporu kulturních a uměleckých projektů. Na základě toho byli císařem roku 1912 povýšeni do rytířského stavu jakožto Bartoňové z Dobenína. Významný byl v Čechách i potravinářský průmysl, prosperovala především výroba cukru a piva.

<https://www.stoplusjednicka.cz/jak-se-na-prelomu-19-20-stoleti-zilo-ceske-slechte-bohatym-prumyslnikum/>

Úkoly:

A. Všímej si prvních vět jednotlivých odstavců - topic sentence .

Jakou roli hrají v textu?.....

B. 2. odstavec : a) Zapiš si větu, kterou začíná -

.....

b) Co jsi z této věty zjistil/a? (Kdo? Co? Kde? Kdy?)

.....

c) Jak bys popsal tuto větu?

dlouhá

krátká

věta jednoduchá

souvětí

d) Proč autor napsal 1. větu (topic sentence) tímto způsobem

.....

e) Která slova topic sentence na tebe zapůsobila?.....

C. Zkus vymezit, čím se vyznačují poslední věty odstavců.

Vláda **Františka Josefa I.** bývá označována jako zlatý věk, a někdy i jako zlatý věk českého národa. Je pravdou, že doba na přelomu 19. a 20. století byla z mnoha hledisek pozoruhodná. Na jedné straně zde přetrvávaly „staré pořádky“ a zvyklosti z předchozích staletí a v době nástupu císaře na trůn byla společnost ještě tradičně hierarchizovaná. Na straně druhé však byl život lidí ovlivňován různými novinkami, které stále nabývaly na významu.

Především **docházelo k velkému technickému i ekonomickému rozvoji. Důležité bylo například soustavné budování a rozšiřování železniční sítě, díky níž se člověk mohl poměrně pohodlně dostat i do malých obcí,** které byly do té doby značně odlehlé. Velký význam mělo šíření elektřiny a s tím spojená postupná elektrifikace měst a vesnic. Na silnicích se objevovaly i první motocykly a automobily, několik let před první světovou válkou začaly nebe nad českými zeměmi brázdřit první letouny.

K tomu všemu je třeba připočítat i vynález fotografie, který právě za vlády Františka Josefa I. doslova „zmasověl“. Díky němu máme již podstatně přesnější představu o tehdejší životě, než tomu bylo v předchozích staletích, kdy jsme odkázáni pouze na obrazy a kresby. **Důležitá je také skutečnost, že se Čechy a Morava těšily do té doby neobvykle dlouhému období míru. Po skončení války s Pruskem roku 1866 již byla tato území ušetřena válečných hrůz a mohla se nerušeně rozvíjet.** To se pochopitelně odrazilo i v nebývalém rozvoji kultury a čeština se postupně prosadila jako plnoprávný jazyk nejen v oblasti školství, ale i vědy.

Zastaralá elita

Přestože si byli podle prosincové ústavy z roku 1867 všichni lidé před zákonem rovni, společnost nadále zůstávala do určité míry hierarchizovaná. **Na vrcholu společenského žebříčku stál pochopitelně císař, který byl i přes zavádění demokratických reforem a parlamentarismu stále posvátným, nedotknutelným a nikomu neodpovědným vládařem.** Kromě značných pravomocí, jež mu umožňovaly aktivně zasahovat do politického dění a rozhodovat v mnoha důležitých otázkách, disponoval císař obrovskou autoritou. Ta byla nejen formální, ale i neformální, protože u většiny obyvatel Rakousko-Uherska se panovník skutečně těšil značné oblibě a respektu. Císař vládl železnou rukou početnému houfu svých příbuzných, jelikož Habsbursko-Lotrinský rod měl několik větví. Roku 1914 jej tvořilo celkem 32 arcivévodů a 43 arcivévodkyň.

Stále významnou roli ve společnosti měla i starobylá šlechta, která ovšem prošla zásadní proměnou. **V revolučních letech 1848–1849 totiž ztratila své výsady v oblasti soudnictví a správy.** Zrušením poddanství se vymanili z dosavadní závislosti na šlechtě rolníci. Ti se stali plnoprávními občany monarchie a platila pro ně rovnost před zákonem stejně jako pro všechny ostatní obyvatele říše. **Šlechta tedy definitivně přestala být onou klasickou „vrchností“ a z jejich příslušníků se stali vlastně jen obyčejní majitelé velkostatků.**

Aristokratické rody vyšší šlechty byly nicméně nadále jakousi zvláštní uzavřenou kastou, která se od ostatních lidí výrazně odlišovala. Stále zde platila zásada rovnorodého sňatku, což znamenalo, že příslušníci těchto rodin vstupovali do manželství pouze s osobami ze stejné vznešených a starobylých rodů. Tímto způsobem se vlastně sami vyčleňovali z okolní Zkoumavé čtení: systematické zavedení dílny čtení a oborového čtení do výuky na 2. st. základních škol /na víceletá gymnázia v ČR“, reg. č. CZ.02.3.68/0.0/0.0/19_076/0016346.

společnosti a dostávali se do izolace, což bylo ve druhé polovině 19. století stále více patrné. Členové starobylých rodů měli také nadále výhradní právo zastávat funkce u císařského dvora.

Šlechta stále vlastnila obrovský pozemkový majetek, který jí – i když pochopitelně v menší míře než před rokem 1848 – zaručoval v mnoha oblastech jistý vliv. **V Čechách byli největšími pozemkovými vlastníky Schwarzenbergové, jejichž velkostatky přesahovaly rozlohu 180 000 hektarů. Na Moravě disponoval největším majetkem knížecí rod Liechtensteinů.**

Právě období vlády Františka Josefa I. s sebou přineslo i nový fenomén téměř „masového“ udělování šlechtických titulů osobám, které se nějakým způsobem zasloužily o monarchii. Mezi tuto takzvanou novou šlechtu patřili například četní průmyslníci a bankéři, ale i politici. Málo se dnes ví, že do stavu svobodných pánů byli povýšeni například přední čeští politikové té doby **František Ladislav Rieger a Alois Pražák. Tito novopečení šlechtici však nebyli bráni starou aristokracií vážně a také přístup ke dvoru jim zůstal odepřen.** Pro nejednoho měšťana či podnikatele bylo nicméně získání nižšího šlechtického titulu vysněnou cestou k povznesení rodinné prestiže. Ruku v ruce s tím šlo i vytváření novodobých erbů.

Výsady, které zůstaly šlechtě ve druhé polovině 19. století po zrušení poddanství

- Právo užívat šlechtické tituly a predikáty v předepsané formě
- Právo užívat erb
- Právo na důchody, stipendia a místa v katedrálních kapitulách, ústavech šlechticů, vzdělávacích institucích a na příjmy z různých nadací
- Právo na důstojenství a čestné úřady, které byly vázány na předložení osvědčení původu
- Šlechtický stav byl fakticky předpokladem k udělení povolení zřízení fideikomisu